

Izrael ztrácí truhlu smlouvy

Původ materiálu

Tomáš Trusina

Pořadí v lekci

3

Téma

Hospodinova sláva není vázána na lidské představy a úspěchy

Cíle

- Děti si uvědomí, že neúspěchy Božího lidu neznamenaají, že to prohrál Hospodin.
  - Děti začnou rozlišovat mezi důvěrou v Hospodinovu věrnost a pověrou, která si to u Pána Boha „umí zařídit“.
  - Děti potkají směšnost pohanství, spoléhajícího na modly.
-

Pro učitele

Výkladové poznámky

- **Krise Izraele:** 1S 4-7 odráží jednu z nejkrizovějších etap příběhu starozákonního lidu. Kněz a soudce Elí selhává ve svém úřadě. Svazek dvanácti kmenů byl naprosto rozvrácen. Novou jednotící postavou se stává Samuel (1S 4,1), proto i příběh vyprávíme s odvoláním na něj, byť se v něm fakticky nevyskytuje.
- **Místo Eben Ezer** je zmiňováno už v 1S 4,1 a 5,1. Příběhy 1S 4-7 se k němu vztahují všechny. Kámen *Eben Ezer* (*Až potud nám pomohl Hospodin*) (1S 7,12) nebude tedy jen památkou slavného vítězství, ale má připomínat i předchozí prohry a jejich příčiny. Proto má smysl „rituál s kamenem“ (viz *Rituál* v závěru úlohy) zařadit už v rámci tohoto vyprávění.
- **Rozdíl mezi ustanoveným a povoláním** je v době soudcovské i královské dobře patrný. Slovem Hospodinovým je *povolán* soudce, vévoda, prorok, prorokyně. Mluví a jednají, protože je k tomu pověřil Hospodin. Ustanovený je vyučený kněz, král nebo dvorský prorok (1Kr 22). Ti pak jednají z moci svého úřadu. To nevylučuje, že Hospodin někdy mluví i skrze ně.

- **Kněz a soudce Elí** představuje rozpolcenost postavy, svázané s funkcí spíš rodem a tradicí než vědomím živého povolání. Není schopen reagovat na kritiku převrácené obětní praxe, projevuje slabost ve vlastní rodině a nakonec nechá volný průběh pověře Izraele. Jeho obavy o truhlu (4,13 nn) přitom signalizují, že si byl vědom, jak trestuhodné manipulace se jeho synové dopustili.
- **Truhla (schrána) smlouvy** symbolizuje Hospodinovu blízkost zástupům Izraele během jejich putování do země zaslíbené i skrze postupující čas (viz Ex 29,42nn, Nu 10,33, aj.). Jejím prostřednictvím projevuje Bůh věrnost příběhu vyvedení a povolání a připomíná svou svatost a jedinečnost (srv. Biblický slovník, s. 285). Je znamením toho, že Boží věrnost neskonalé přesahuje naše odhodlání, naši rozhodnost – i naši únavu, nedověru a pochyby.
- **Příběh o ukořistění truhly** (1S 4) lidu víry dosvědčuje, že Boží přítomnost a pomoc si nelze vynutit. Boha si nelze „odnést“ s sebou do boje. Boží přítomnost nelze mechanicky spojit s určitými náboženskými předměty. Dojde-li k tomu, mění se víra v modlářství – a příběh o drtivém vítězství pohanů, kteří zmobilizovali své síly (4,9), jasně ukazuje prázdnotu takového modlářství.
- **Příběh o působení truhly mezi Pelištejci** dosvědčuje: Když je Izrael na hlavu poražen a všechny jeho jistoty obráceny v trosky – a především, když už nikdo nečeká nic od Hospodina jakožto božstva poražených – tehdy si sám Hospodin zjednává respekt mezi pohany. Vítězní Pelištejci truhlu vystaví jako důkaz bezmoci Hospodinovy a moci Dágonovy, ale jejich božstvo padne na tvář před truhlou („klaní se“ jí). Oni sami jsou navíc postiženi epidemií pohlavních chorob, naznačujících výmluvně, že jejich božstvo plodnosti přestalo fungovat. Nakonec se sama vrací, obtěžkána dary pro Hospodina na usmířenou. Tato vyznavačská ironie dosvědčují Boží svrchovanost, která se brání jakékoli lidské manipulaci.
- **Sláva Hospodinova** (4,21-22) souvisí s truhlou. Ne, že by z ní „vyzařovala“ jako z populárního náboženského předmětu. Sláva souvisí v hebrejštině s pojmem „váha, tíže“. Jméno Ikábod (Je po slávě, Už žádná sláva), které umírající vdova po Pinchasovi dává synovi, vyjadřuje přesně, k čemu došlo: Hospodinovo Jméno ztratilo (vinou pověrečnosti izraelských kněží) mezi národy váhu. Mohou se posměšně ptát „Kde je ten jejich bůh?“ (srv. Ž 115,2), nebo se posmívat Izraeli jako Penina Chaně v 1S 1. Tento důležitý motiv se pokoušíme dětem převyprávět volně jako „nářek matek“ na začátku bodu iv (Nářek a nový začátek).

Další pokračování příběhu (kap. 5 a 6) však dosvědčuje, že Hospodin mezi pohany zjednává svému jménu váhu a respekt sám. Pelištejci dělají, co mohou, aby Hospodin

„nadlehčil svou ruku“. Nestali se jeho vyznavači, ale začali ho jako Boha Izraele a vysvoboditele z Egypta (1S 6,6) brát vážně.

- **Povoz s truhlou** táhnou nedávno otelené krávy. (1S 6,7) Podle pelištějských věstců tedy nejpravděpodobnější bude, že se i s povozem obrátí zpátky k Pelištejcům, jakmile zaslechnou bučet svá hladová telata. Tak si Pelištejci „pojišťují“, že povoz s truhlou neodjede zpět k Izraelcům nedopatřením.

Úskalí

- **Respekt k truhle** jako symbolu Hospodina putujícího mezi národy není důrazem misijním – nevypráví se tu o zázraku, který má obrátit na víru pohanů. Je to poselství, kriticky zaměřené na duchovní krizi Izraele: I když sami jako Boží lid nemáme sílu věřit, že Hospodinovo dílo nekončí, on sám mu razí cestu. Zesměšnění pohanů lze pak rozumět jako zesměšnění našeho respektu k momentální převaze pohanství.

Zejména starším dětem nezamlčujte, že na nápad vzít si sebou truhlu – a s ní Hospodina – přišli *starší Izraele*, nikoli nějakí neškolení „prostáčci“. U duchovních průšvihů často platí, že „ryba smrdí od hlavy“. Proto také příběh vyprávíme z pohledu tatínka – pamětníka.

- **Příběh neodmítá truhlu** jako zbytečný předmět. Ve většině starozákonních příběhů má truhla kladnou funkci a zvěstný význam. Připomíná putujícímu Izraeli: Bůh je s vámi a razí vám cestu (putování ze Sinaje [Nu 10], přechod Jordánu [Joz 3], dobytí Jericha [Joz 6, srv. též Ž 68 – píseň „pochodující truhly“]). Problém je, když se víra zvrhne v pověru a ze znamení Boží svatosti a vysvoboditelského jednání si udělá magický podnos, na kterém si chce Hospodina „odnést“, kam potřebuje.
- **Nádory**, o kterých je řeč v kap. 5 (podle Kralických vředy v tajných místech, neduhy na zadku), nemají nic společného s rakovinou. V původním významu šlo o napadení pohlavních orgánů, o „zneplodnění“ vítězů. Vypravěči jde především o to zesměšnit ty, kdo se cítí být na koni a s truhlou smlouvy zacházejí jak sebejistí „stěhováci“. Při četbě 5. kapitoly má zaznívat úlevný „smích víry“, čemuž termín nádory rozhodně nepomůže. Vyprávění pro děti může být v této fázi docela volné, tak aby plnilo funkci, o kterou jde textu.
- **Protimagickou linii příběhu** nepředstavujte jako pouze biblický či starozákonní problém. Dnešní doba je plná pověr, často i toho nejhrubšího náboženského zrna (astrologie a pod). V literatuře typu fantasy se s magií běžně pracuje, neuškodí, když se zeptáte, zda to děti znají a dokáží odlišit od běžné reality.

- Pověrou je ovšem i spoléhání na zásady typu „o peníze jde až na prvním místě“ atd. To, co Bible zobrazuje jako pověrečné spoléhání na amulety a náboženské předměty, je do značné míry spoléhání na zákonitosti, kterými se na první pohled řídí vztahy mezi lidmi, v politice, na úřadech – zákonitosti, které si lidé chtějí naklonit především tehdy, když se ocitají v úzkých (podlézání a kývání nadřizeným, splynutí s davem, poskytování výhod, úplatků, vzájemných protislužeb, ponižování těch, kdo přečnávají a pod). Biblické protimodlářské a protimagické důrazy toto spoléhání odhalují jako to, co nás připravuje o svobodu.

Odkazy

Allmen, Jean Jacques von: *Biblický slovník*. Praha: Evangelické nakladatelství, 1991, s. 285

Miskotte, Kornelis H.: *Biblická abeceda*. Heršpice: Eman, 1996, s. 140-141. (Oddíl z kapitoly *Posv?cení* – zjistíte tu, proč je Hospodin mj. *Sabotér, Záškodník, Diverzant, Posm?va?...*)

Pro děti

Předškoláci

Začněte rozhovorem na téma: Prohráli jste nějakou hru? Záleželo vám na vítězství? Co jste udělali, abyste příště nedopadli tak špatně?

Navržená motivace vám umožní soust?edit se na to, jak reagujeme na prohry, na to, když jsme konfrontováni s vlastní slabostí. P?íb?h potom m?žete vypráv?t jako dosv?d?ení Božího vysvobození pro ty, kdo si sami šáhli „na dno“ a nemají jak se odrazit. Lí?ení úvodních prohraných bitev m?žete zestrú?nit na jednu, kdy Izrael ztrácí truhlu.

i. Motivace

ii. Vezmeme si sebou truhlu smlouvy!

iii. Ztracená v prohraném boji

iv. Ná?ek a nový za?átek

Pomůcky: viz mladší školní věk.

Mladší školní děti

Jako motivaci použijte rituál s kamenem. Pokud se vám z n?jakých d?vod? nehodí, m?žete s d?tmi za?ít rozhovorem o porážkách, o tom, jak jim ?elit, a jak jsme v pokušení pomáhat si t?eba i pov?

rou. V tom případě pokračujte ve vyprávění až od bodu ii. Vezmeme si sebou truhlu smlouvy!

i. Kámen

Pojďte sem, děti. Co to tu máme? (Kámen.) K čemu může takový osamělý kámen být dobrý?

(Nechte děti, ať samy navrhnou: rozcestník, k odpočinku atd. Pokud na to samy nepřejdou, můžete navázat: Takový kámen, to může být také památník – připomíná události a příběhy, které se u něj odehrály.)

Takový kámen – památník – stál i u městečka Mispa. Měl jméno: „Kámen pomoci“. Když šly děti v Izraeli s rodiči občas na vycházku nebo jely s tatínkem okolo pracovat na pole, ptaly se: Co je to za kámen?

— To je „Kámen pomoci“.

— A to když si na něj šáhnou, bude mi Pán Bůh pomáhat? Hurá! Nebudu se muset učit do školy, kámen mi pomůže při zkoušení!, radovali se kluci. A holky si zas říkaly: – Pomůže mi najít nejhezčího kluka, ostatní mi ho budou závidět!

— A nebo mi pomůže se schovat, abych nemusel na poli celý den pomáhat. Vždyť je to pěkná otrava! – zabrumlal polohlasně někdo další...

— Ale takhle přece Hospodin nepomáhá!, zlobil se tatínek.

— A jak teda? Co to je za pomoc?, ptaly se děti.

— No, to je docela dlouhý příběh. Poslouchejte:

ii. Vezmeme si sebou truhlu smlouvy!

Znáte starýho Samuele? Co občas přijde, shromáždí nás a vypráví nám příběhy o Hospodinu? Tak ten příběh začíná, když byl Samuel ještě dítě jako vy:

Učil se ve svatyni v Šílo u starého kněze Elího, (co neuměl pořádně napomenout své dva vyžírky, Chofniho a Pinchase). A tam v té svatyni byla také uložená truhla smlouvy. Truhla připomíná, Hospodin je nám věrný. A chce nám pomáhat. Hlavně nám pomáhá, abychom my šli věrně po jeho cestě. Jenomže právě s tím, jít věrně po jeho cestě, máme my, jeho lid velké potíže.

Tehdy faráři a vůdcové lidu vymysleli: Vezmeme truhlu smlouvy sebou, až půjdeme bojovat s Pelištejci. Oni sem vždycky přijdou, mají líp vyzbrojené vojáky, je jich víc. Ale když si

vezmeme s sebou truhlu smlouvy, Hospodin nám určitě pomůže vyhrát. Vždyť to bude, jak kdybychom si ho tam odnesli s sebou.

iii. Ztracená v prohraném boji

A tak když příště vtrhli Pelištejci do naší země, vzali naši otcové truhlu smlouvy. Šli do boje, zpívali písně z kostela a všichni volali: Hurá! Máme sebou Hospodina! Pomůže nám vyhrát!

Pelištejci tehdy měli docela nahnáno. Ale pak se vzchopili. Řekli si, je s nimi jejich Bůh, Hospodin, co je vysvobodil z Egypta!? Musíme bojovat o to usilovněji! Bojovali – a připravili nám strašnou porážku. Spousta tatínek tehdy zahynulo, dokonce i kněží, kteří nesli truhlu smlouvy, synové starého Élího. A co bylo nejhorší, truhlu smlouvy, od které jsme si slibovali zázračnou pomoc, si odnesli Pelištejci jako kořist!

Když se to dozvěděl starý kněz Elí, Samuelův učitel, hrůzou se zhroutil, spadl ze svého sedadla a zemřel.

A tady ten kámen nám připomíná: My jsme to s tou Boží pomocí chápali úplně špatně. Nebyla to víra, ale pověra. A pověra přinese malér lidem a udělá ostudu Hospodinu.

iv. Nářek a nový začátek

Maminky po té hrozné porážce doma dlouho naříkaly. Oplakávaly tatínky, co se nevrátí, a oplakávaly i truhlu smlouvy. „Zůstaly jsme s dětmi úplně bez pomoci!“ naříkaly. „Každý si na nás teď dovolí. A příběhy o Hospodinu už vůbec nikdo nebude brát vážně. Ani u nás, ani mezi Božími nepřáteli! Pelištejci budou vystavovat kořist, truhlu smlouvy a budou do celého světa vytrubovat: Takhle skončil Hospodin, Bůh těch izraelských chudáků! Jen se pojd'te podívat!“

Ale pak nám Samuel vyprávěl úplně šokující zprávy z pelištejské země:

Jak se dalo čekat, Pelištejci si vystavili truhlu smlouvy před sochou svého božstva. Jako by to byla jeho kořist a jeho majetek. Ale ráno přišli – a jejich Dágon leží na zemi! Tváří k podlaze! Jak kdyby se před Hospodinovou truhlou klaněl až k zemi! Jak kdyby jí vzdával poctu!

Pelištejci se rozhlídli, jestli to nikdo neviděl, a postavili sochu Dágona zpátky na podstavec. Jenže druhý den ráno přijdou – a Dágon zas leží před truhlou smlouvy! A kdyby jen to! Hlava se mu odkutálela z trupu, ruce upadly. Hned bylo vidět, to není žádný bůh, je to jen

dřevěná modla, kterou zhotovil nějaký řemeslník.

Když nám ty historiky Samuel vyprávěl, i ty uplakané izraelské mámy přestaly naříkat a večer to dětem vyprávěly pro pobavení.

v. Schrána smlouvy se vrací

A ještě větší radost měly, když slyšely, že Pelištejci nakonec s náramnou úctou naložili truhlu smlouvy na vůz – a poslali s mnoha dary zpátky do zaslíbené země. Naložili schránu na vůz, obložili zlatými dary – jako že obětují to nejdražší – a do povozu zapřáhli krávy bez kočího: Ať si truhla smlouvy jede kam chce a dá už nám pokoj! Jenže i přitom zkusili kličku, takovou typicky pohanskou: do povozu zapřáhli krávy, které měly ve stáji čerstvě narozená telátka. Říkali si – jen co krávy uslyší bučet tele hladem, obrátí to zpátky k nám – a tak se „zázračně“ ukáže, že truhla přece jen patří nám! Ale krávy táhly s truhlou smlouvy i se všemi drahými dary rovnou do zaslíbené země.

A nám bylo jasné – Hospodin neskončil! Není závislý na tom, aby mu pomáhali lidé. I když jeho lidé doista zklamou, přestanou mu vřít a prohrajou svůj boj, on může začít úplně znovu. Sám. I když se mu nepřátelé chtějí posmívat, přece ho nakonec musí vzít vážně. Tohle ten Kámen pomoci připomíná úplně jasně.

A my si od té doby navíc jasně pamatujeme: Hospodin je nám vřný. A chce nám pomáhat. Hlavně nám pomáhá, abychom my šli vřně po jeho cestě. I když právě s tím, jít vřně po jeho cestě, máme my, jeho lid tak velké potíže.

Děti středního školního věku zkuste zapojit aktivněji. Vzhledem k tomu, že příběh je svým způsobem poučením, co není víra, můžete nechat děti, ať během vašeho vyprávění zvednou ruku nebo vykřiknou, když to podle nich budou aktéři dělat špatně. Popř. můžete rozdělit děti na dvě skupiny, které budou soutěžit. Každopádně to ale musí zdůvodnit, a vy jim jejich zdůvodnění můžete „prohloubit“.

Pomůcky: kámen (raději větší, aspoň 30 cm vysoký, viz také instrukce k *Rituálu*); obrázek truhly smlouvy (např. M. Hájek, *Biblická dějprava*, Praha 1985, s. 41); Flanelograf II.

Starší školní děti

Rituál s odkládáním

Motivace: Rozdejte dětem lístky a tužky. Zeptejte se jich, zda užívají nějaké „magické slůvko“, zaříkadlo, zázračnou formulku, od kterých očekáváte štěstí a úspěch při hře, ve škole a pod.? Nosí amulet? Co si od něj slibují? (Téma můžete konkretizovat

např. viz přesah, bod „pojistit si úspěch a výhru“.) Na každý mohou anonymně napsat, které pověry a „pojišťovací“ rituály a zvyky jsou jim blízké. Nenuťte děti k tomu, aby se „přiznávaly“ před ostatními, nemoralizujte je. Spíš jde o to vytvořit prostor, aby si děti problém pojmenovaly a v další fázi odložily a pohřbily své pověry jako nepotřebné smetí.

Příběh o Izraelcích a Pelištejcích: Vyprávějte příběh (nebo můžete společně číst vybrané oddíly). Vyprávění či čtení přerušujte otázkami:

Jak Boží lid přistupuje k truhle smlouvy? S vírou, nebo jako k nějakému amuletu?

Jak k truhle smlouvy přistupují Pelištejci?

Co příběh vidí kriticky, z čeho si dělá legraci?

Jak příběh promluvil k nám: Jak teď vidíte, co jste napsali na lístek? Chcete něco změnit?

Lístky posbíráme – do pytlíku, košíku a pod. – a potom se dětí zeptáme, jestli je napadá, co s nimi. Ukázal nám příběh nějaké řešení? Bude dobré zprovodit je ze světa, aby bylo jasné, že už na ty věci nedáme. (Pokud se rozhovor rozvine, můžete pokračovat: Napadá vás nějaký způsob jak naše falešné jistoty zesměšnit, ukázat, že pro nás nic neznamenaají? – a potom to s dětmi rovnou udělat).

Pomůcky: papírky, tužky, popelnice (na lístky) apod.

Přesah

Můžete použít jako námět k dalšímu rozhovoru, nebo – podle situace – i jako rozhovoru uvádějícího do vyprávění:

- **Nezapomínat:** Kde jsou ve vašem okolí památníky? Jak starých událostí se týkají? Vzpomínalo by se na tyto události i bez památníků? Zdělili jsme ve sboru nějaký předmět, který nám stejně jako babičkám a dědečkům, když byli mladí, připomíná Boží věrnost?
- **Pojistit si úspěch:** Prohráli jste někdy nějakou hru? Dostali jste ve škole špatnou známku? Co vás na tom nejvíce mrzelo a co jste pak udělali? Znáte pověry, které pomáhají sportovcům? Co si myslíte o modlitbě některých fotbalistů před zápasem? Je výrazem pověry, nebo té víry, k níž zve Samuel? Není lepší, když sportovce vyhecuje k nadprůměrnému výkonu např. nafoukanost soupeře? Lze si nějak vynutit na Pánu Bohu, aby zasáhl v náš prospěch?

- **Humor:** Znáte nějaké vtipy s náboženskou tematikou? Jsou urážkou Pána Boha, nebo se spíš vysmívají povrchní lidské víře? Napadlo by vás, že vyprávění o truhle mezi Pelištějci je takový „kameňák“, zesměšňující pelištejská božstva? Koho měl rozesmát?
  - **Církevní pověra:** Může se stát kostel, modlitebna, Bible, nádobí k večeři Páně, křestní konvička, ... předmětem stejné pověry, jako se stala truhla smlouvy za časů Elího? Jaká falešná božstva, modly, magické pomůcky byste přikázali odvrhnout v dnešní době? Musí jít jen o věci spojené s náboženstvím? Víte, co to je úcta k ostatkům, kdy se vyskytuje a kdo proti ní vystupoval?
  - **Odpovědnost:** Jaké znáte „funkcionáře“? Jsou ku prospěchu? Máme funkcionáře i v církvi? Je nutno kritizovat faráře a církevní funkcionáře? Kdo si to může dovolit? Na jakém základě?
-

Liturgie

Písň

Viz **Odkaz na píseň** pod úlohou.

Biblický text k zapamatování

Žalm 115,1-4; možno říkat střídavě:

P (předřečník): *Ne nás, Hospodine, ne nás, ale svoje jméno oslav*

V (všichni): *pro své milosrdenství a pro svou vřnost!*

P: *Pro? by m?ly pronárody říkat: „Kde je ten jejich B?h?“*

V: *Náš B?h je v nebesích a všechno, co chce, koná.*

P: *Jejich modly jsou st?íbro a zlato,*

V: *dílo lidských rukou.*

Rituál

Píseň: Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Samuele navrhujeme *Nás zavolal jsi Pane, my proto p?išli sem* (EZ 680, BTS 47) nebo *Mluv, Pane m?j, tv?j služebník slyší* (HA 137).

Kámen: Ve čtvrté úloze cyklu ([Pamatujme, Bůh nám pomohl...](#)) budeme vyprávět o kameni Eben Ezer, který připomíná Hospodinovu pomoc. Ale také všechno, co jí předcházelo. Můžete najít přiměřeně velký kámen, dát ho do klubovny pro NŠ nebo do modlitebny, a děti tam pokaždé napíšou či nalepí co by z dnešního příběhu nechtěly a neměly zapomenout. Co to je za kámen se ovšem dozvedí až v neděli, na kterou připadá čtvrtá úloha. Jak s ním budete pracovat, jak ho využívat, si domluvte společně před samuelovským cyklem.

Okénko do bohoslužeb

Můžete provést rituál s kamenem, zvláště pokud ho máte pod dobu probírání příběhů z 1S umístěný v kostele či modlitebně.

Modlitba

Oslavujeme tvé jméno, Hospodine. Zastáváš se lidí zmatených a beznadějných, obnovuješ odumřelou důvěru v tvé jednání. Rozveseluješ uplakané. A také pomáháš rozlišit pověru a víru, Hospodine. Díky, že při tom všem počítáš i s námi. Amen.

Odkaz na píseň

[Má duše Boha velebí, chválu vzdává](#)

[Bůh je náš Pán a Král, zpívejme mu píseň chval](#)

[Před tvou tváří, Pane, nemám vůbec nic](#)

[Voláme z hlubokosti, z žaláře temného](#)

[Odpusť, že dnes tak jako včera](#)

[Bůh kdyby se k nám nehlásil \(EZ188\)](#)

[Až potud nám pomáhal Hospodin z milosti](#)

[V nebi je trůn \(SV360\)](#)

Cílová skupina

[Mladší školní](#)

[Předškolní](#)

[Starší školní](#)

Katechetické cykly

[Dál přece nejdeme sami II \(Od Samuele k Šalomounovi + Od Elijáše k mesiášovi\)](#)

Biblický odkaz (kat)

[1 Samuelova 4,1–6,16](#)